

แนวทางการแก้ไขปัญหาปรัชญาการเมืองของมหาตมะ คานธี *

The Problem–solution Approach of Political Philosophy of Mahatma Gandhi

พระมหาสุรชัย ชยาภิวฑฒโน (พุดชู)

Phramaha Surachai Jayabhivaddhano (Phutchu)

บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Phayao Campus

E-mail: sura_chai_1981@hotmail.com

บทคัดย่อ

ปัญหาปรัชญาการเมืองปัจจุบันมีความเกี่ยวเนื่องกับปัญหาในอดีต คือ ปัญหาระบอบการปกครอง 2 ขั้วที่แตกต่างกันระหว่างประชาธิปไตยกับคอมมิวนิสต์ แนวคิดทั้งสองระบอบมีพื้นฐานทางปรัชญาจากแนวคิดสสารนิยมและจิตนิยม จากนั้นพัฒนาเป็นแนวคิดทางสายกลางแบบธรรมชาตินิยมที่มีระบอบการปกครองที่อาจเรียกว่า ธัมมิกสังคมนิยม แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักจริยธรรมทางการเมืองของพระพุทธศาสนาในเรื่องอหิंपิทย 3 ที่ว่าด้วย 1) อหิंपิทย ซึ่งสอดคล้องกับระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือคอมมิวนิสต์ 2) โลกาหิंपิทยที่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย 3) ธัมมาหิंपิทยที่สอดคล้องกับการปกครองทุกระบอบที่ยึดหลักความจริงเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นคอมมิวนิสต์หรือประชาธิปไตยต้องมีธัมมาหิंपิทยกำกับ ธัมมิกสังคมนิยมจึงเป็นแนวคิดส่งเสริมจริยธรรมทางการเมือง เช่น กรณิมหาตมะ คานธีที่เป็นนักเคลื่อนไหวทางการเมืองคนสำคัญที่นำจริยธรรมทางการเมืองไปประยุกต์ใช้จนเกิดผลเป็นรูปธรรม หลักปฏิบัติของคานธีสะท้อนมุมมองจากประเด็นปัญหา 4 ข้อ ที่ทำให้เห็นรูปแบบการต่อสู้ วิธีการแก้ปัญหา

* ได้รับความ: 31 มีนาคม 2563; แก้ไขบทความ: 17 พฤษภาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 19 พฤษภาคม 2563

จริยธรรมการปกครองและผลลัพธ์ ดังนี้ 1) ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบ โดยใช้วิธีเดินขบวนเป็นวิธีการแก้ไข อันเป็นการแสดงความจริงใจ (สัจจะ) ในการต่อสู้ ผลลัพธ์ คือ การได้รับความเชื่อมั่น การไว้วางใจ การได้รับเกียรติ ชื่อเสียงจากพลเมือง 2) ปัญหาความรุนแรง โดยใช้วิธีอหิงสาเป็นวิธีการแก้ไข อันเป็นการแสดงความข่มใจ (ทมะ) ยับยั้งความโกรธด้วยสติ ผลลัพธ์ คือ เป็นการบ่มเพาะปัญญาแก้ไขปัญหาย่างชาญฉลาด 3) ปัญหาการทะเลาะกัน โดยใช้วิธีอดอาหารประท้วงเป็นหนทางแก้ไข เป็นการแสดงความอดทน (ขันติ) ผลลัพธ์ คือ การได้รับบริหารทรัพยากรในการร่วมอุดมการณ์ 4) ปัญหาแบ่งแยกประเทศ อันเป็นการจำยอมต่อรัฐบาลอังกฤษเพื่อได้รับเอกราช สุดท้ายการได้รับเอกราชก็เป็นเหมือนการอุทิศตนยอมแลกกับชีวิต (จาคะ) ผลลัพธ์ข้อนี้เป็นการชนะใจประชาคมโลกกระทั่งถึงปัจจุบัน จริยธรรมการเมืองทั้งสี่นี้เรียกว่า ขรรวาสธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่ทำให้ชีวิตคานธีไม่สูญเปล่า เพราะคุณูปการของเขายังปรากฏให้โลกได้เรียนรู้ปรัชญาการเมืองอย่างไม่มีสิ้นสุด

คำสำคัญ: ปัญหาปรัชญา; ปรัชญาการเมือง; ปรัชญาการเมืองตะวันออก; มหาตมะ คานธี

Abstract

The problems of current political philosophy are concerned with the past problems that are the two different sides of regimes which are democracy and communism. Both are based on philosophies of materialism and idealism then develop to the middle path of them that is naturalism. This path is called Dhammia Socialism which is related to moral politics in Buddhism about three sovereignties (Adhipateyya). There are as follows : 1) autocracy (Attadhipateyya) that concerns with absolute monarchy or communism; 2) the supremacy of the public opinion (Lokadhipateyya) that concerns with democracy; and 3) the supremacy of the righteousness (Dhammadhipateyya) that concerns with all regimes which are directed by the Dhamma. The Dhamma Socialism is the support ideas of moral politics such as Mahatma Gandhi who applied morality as a key to success in his political movement. His performance reflects the problems, supplications, solution of problems, moral

politics, and results of them in the following aspects : 1) the problem of exploitation : it is solved by the salt march which expresses the sincerity to fight and the result of it is the trust and honor from the mass; 2) the problem of violence : it is solved by non-violence which exercises mindful restraint on anger and the result of it is for cultivating wisdom to solve the problem wisely; 3) the problem of quarrel : it is solved by fasting the foods as an act of political protest which is the patience to practice it and the result of it is for gaining the internal property such as companions who are the political ideologists; and 4) the problem of dividing the country : he is unwilling to agree with british government in dividing the country and for this reason he has to sacrifice his life for the country. The result of it he wins the heart of world community until now. These are the fourfold moral politics which called Gharavasadhamma in Buddhism which increase Gandhi's life-enriching values because it is useful for studying the political philosophy further.

Keywords: Problems of Philosophy; Political Philosophy; Political Philosophy in the East; Mahatma Gandhi

1. บทนำ

เมื่อกล่าวถึงปรัชญาในโลกตะวันออกกับตะวันตก โดยทั่วไปแล้ว ทางตะวันออกเป็นแนวคิดด้านจริยศาสตร์มากกว่าแนวคิดด้านอภิปรัชญา เช่น โลกตะวันออกเน้นแนวทางการปฏิบัติตนในสังคม รวมถึงการพัฒนาเพื่อยกระดับจิตใจให้สูง ขณะที่โลกตะวันตกมุ่งการถกเถียงกันในเรื่องอะไรคือปฐมธาตุของโลก เพราะฉะนั้น ปรัชญาตะวันออกไม่ว่าจะเป็นปรัชญาอินเดียหรือปรัชญาจีน มีลักษณะเป็นปรัชญาศาสนาไปในตัว ในอินเดียมีสำนักปรัชญา เช่น พุทธปรัชญา ปรัชญาฮินดู ปรัชญาเชน ปรัชญาจรวาก ส่วนสำนักปรัชญาในจีน เช่น ปรัชญาเต๋า ปรัชญาขงจื้อ ปรัชญาม่อจื้อ ปรัชญาสำนักเหล่านี้อาจมีหลักคำสอนที่หลากหลาย รวมไปถึงหลักการปกครองหรือที่เรียกว่า ปรัชญาการเมือง รูปแบบการปกครองของโลกตะวันออกเน้นการปกครองจากข้างในออกไปข้างนอก หมายถึง การปกครองที่พัฒนาตนให้เป็นผู้หน้าที่สมบูรณ์ เมื่อเป็นผู้หน้าที่ดีอยู่ในครรลองของหลักปฏิบัติแล้วก็สามารถปกครองคนอื่นได้ การปกครองผู้อื่นจึงเป็นลักษณะของการสร้างบารมี

การบำเพ็ญคุณประโยชน์สุขแก่คนอื่นด้วย การปกครองในลักษณะนี้เกี่ยวข้องกับประเด็นทางศีลธรรมทางศาสนา ตรงข้ามกับโลกตะวันตกที่ไม่ได้เน้นเรื่องประเด็นทางศีลธรรมเท่าใดนัก แต่เน้นเรื่องการทำตามหน้าที่ที่พึงมีในกฎหมายแห่งรัฐ สิทธิอันชอบธรรมในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อำนาจของอธิปัตย์ (The Sovereign) เสรีภาพ (Freedom) ความยุติธรรม (Justice) สิ่งเหล่านี้สังเกตจากแนวคิดของนักปรัชญาในยุคโบราณ เช่น แนวคิดราชาปราชญ์ของโสกราตีส การปกครองในอุดมคติในหนังสืออูทมรัฐ (The Republic) ของเพลโต การปกครองของรัฐ 6 รูปแบบของอาริสโตเติล ในยุคกลาง เช่น แนวคิดผู้นำในหนังสือเรื่องเจ้า (The Prince) ของมาเคลเวลี อำนาจอธิปไตยของรัฐ (Sovereignty) ของโบแด็ง ในยุคใหม่ เช่น สัญญาประชาคม (Social Contract) ของนักปรัชญา 3 คน คือ ฮอบส์ ผู้เป็นเจ้าของทฤษฎีนี้ ล็อก ผู้เป็นบิดาของประชาธิปไตย และรูสโซ ผู้ที่เห็นว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2560)

แนวคิดปรัชญาการเมืองระหว่างโลกตะวันออกกับตะวันตกจึงมีเส้นแบ่งอยู่ที่เรื่องจริยธรรมของผู้ปกครองหรือของอธิปัตย์และโครงสร้างการปกครองที่ตะวันตกได้รับแนวคิดมาจากอารยธรรมกรีก ส่วนตะวันออกได้รับมาจากอารยธรรมอินเดียและจีน ปัจจุบันโลกมีความเจริญรุดหน้า การเมืองของโลกทั้งสองฟากฝั่งไหลบ่าเข้าหากันในลักษณะผสมผสานระหว่างกัน ปรัชญาสมัยนี้จึงเป็นปรัชญาหลังนวยุค (Post-modernity) ที่ข้ามพ้นคำว่าสมัยใหม่ แนวคิดยุคนี้มีลักษณะประนีประนอมทั้งสองฝ่ายเพื่อหาแนวคิดที่สมดุลกับโลกปัจจุบัน ปรัชญาการเมืองก็เช่นเดียวกัน แนวคิดโลกตะวันตกแพร่มายังตะวันออกอย่างมาก เช่น แนวคิดประชาธิปไตยหรือระบบทุนนิยม แนวคิดคอมมิวนิสต์หรือระบบสังคมนิยม แนวคิดประชาธิปไตยเกิดจากการปฏิวัติฝรั่งเศสในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 โดยชนชั้นกลางที่เป็นกลุ่มพ่อค้า จนพัฒนาเป็นแนวคิดขึ้นมาแล้วขยายไปทั่วยุโรปตะวันตกและแพร่เข้ามายังเอเชียพร้อมกับยุคการล่าอาณานิยมของประเทศมหาอำนาจ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา ส่วนคอมมิวนิสต์เกิดจากการปฏิวัติรัสเซียหรือโซเวียตในสมัยพระเจ้านิโคลัส โดยชนชั้นกรรมกรแล้วขยายไปทั่วยุโรปตะวันออก จากนั้นแพร่เข้ามายังเอเชียผ่านจีน เกาหลีเหนือ รวมถึงประเทศแถบอาเซียน เช่น เวียดนาม ลาว กัมพูชา

2. สภาพปัญหาโลกที่มีผลกระทบต่อการเมืองโลกตะวันออก

การต่อสู้อย่างระบอบการปกครอง 2 ขั้ว คือ ประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ ทำให้หลายประเทศแสวงหาพันธมิตรเพื่อความอยู่รอด ซึ่งก็หนีไม่พ้นประเทศในแถบเอเชียที่พยายามรักษาความเป็นชาติไว้ด้วยการผูกมิตรกับชาติมหาอำนาจที่ปกครองใน 2 ขั้วนี้ ซึ่งก็ทำให้เกิด

ปัญหาการเมืองภายในทั้งทางตรงและทางอ้อมในการปกครองของแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตาม ปัญหาการเมืองปัจจุบันไม่อาจแก้ได้ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง เนื่องจากการเป็นสังคมหลัง ทุนยุค คือ ยุคแห่งการบูรณาการที่มุ่งแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง แนวทางแก้ไขปัญหาทุกอย่าง จึงรวมอยู่ในทุกศาสตร์ที่ต้องนำมาถกร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รวมถึงปรัชญาและศาสนา ในที่นี้ขอกล่าวเฉพาะแนวคิดทางปรัชญา การแก้ปัญหา ทางปรัชญาจะมองกระบวนการทางความคิดที่เป็นพื้นฐานของสรรพสิ่งตามกรอบของปรัชญา บริสุทธิ์ เช่น อภิปรัชญา ญาณวิทยา จริยศาสตร์ ขณะที่การเมืองการปกครองที่กล่าวถึงนี้เป็น ปรัชญาประยุกต์ที่เรียกว่า ปรัชญาการเมือง ซึ่งต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบอื่นที่อยู่นอกเหนือ ปรัชญาบริสุทธิ์ เช่น การมองถึงอำนาจหน้าที่ สิทธิอันชอบธรรม ผลประโยชน์ที่จะพึงได้รับ อย่างไรก็ตาม ประเด็นความแตกต่างเหล่านี้ล้วนมีกระบวนการทางความคิดที่แยกกันไม่ออก เพราะเป็นพื้นฐานระหว่างกัน ในที่นี้ขอยกแนวคิดอภิปรัชญามากล่าวเพื่อให้มองเห็นพื้นฐานทาง การเมืองการปกครองต่อไป

แนวคิดหลักของอภิปรัชญามี 3 สำนัก คือ สสารนิยม (Materialism) จิตนิยม (Idealism) และธรรมชาตินิยม (Naturalism) การปกครองแบบประชาธิปไตยมีพื้นฐานความคิด แบบสสารนิยม ซึ่งกล่าวถึงความจริงที่พิสูจน์ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 แนวคิดนี้จึงให้ ความสำคัญแก่สิ่งที่เป็นรูปธรรม สอดคล้องกับประชาธิปไตยที่เป็นระบบทุนนิยม ขณะที่ระบอบ คอมมิวนิสต์พัฒนามาจากแนวคิดอีกขั้วหนึ่ง คือ จิตนิยม แม้ระบอบคอมมิวนิสต์จะให้ ความสำคัญแก่สสารนิยมหรือวัตถุนิยมเหมือนกัน แต่แนวคิดดั้งเดิมของระบอบการปกครองนี้ พัฒนามาจากจิตนิยม เพราะเจ้าของแนวคิดนี้ คือ คาร์ล มากซ์ แต่มากซ์ก็นำแนวคิดนี้มาจากนัก ปรัชญาหลายคน หนึ่งในนั้น คือ เฮเกิล นักปรัชญาชาวเยอรมันที่เชื่อในเรื่องจิตสัมบูรณ์ (Absolute Mind) เฮเกิลกล่าวถึง**ทฤษฎีปฏิบัติพัฒนาการ** (Dialectic) โดยเห็นว่า ทุกอย่างมี กระบวนการพัฒนา 3 ขั้นตอน คือ 1) **ภาวะพื้นฐาน** (Thesis) 2) **ภาวะขัดแย้ง** (Anti-thesis) 3) **ภาวะสังเคราะห์** (Synthesis) (Durant, Will, 2006) หมายความว่า ทุกอย่างที่เกิดขึ้นจัดเป็น ภาวะพื้นฐาน จากนั้นมีสิ่งตรงข้ามมาเป็นปฏิปักษ์ ทำให้เกิดปฏิกิริยาขัดแย้งกัน การขัดแย้ง นำไปสู่การสังเคราะห์หรือปรองดองเพื่อปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้น และภาวะสังเคราะห์นี้จะ กลายเป็นภาวะพื้นฐานอีกรอบ โดยมีภาวะขัดแย้งมาขัดอีกเหมือนเดิม แล้วเกิดภาวะสังเคราะห์ อีกครั้ง หมุนเวียนอยู่อย่างนี้เรื่อยไป เมื่อผ่านกระบวนการแต่ละรอบ จะเกิดการพัฒนาตัวเองขึ้น ไปเรื่อย ๆ กระทั่งพัฒนาถึงรอบสุดท้าย คือ จิตที่สัมบูรณ์

มากซ์ได้นำทฤษฎีพัฒนาการนี้มาใช้ แต่เห็นตรงข้ามกับเฮเกล เพราะยุโรปในสมัยนั้นปกครองโดยชนชั้นปกครองที่เอารัดเอาเปรียบประชาชน ชนชั้นกรรมกรไม่ได้รับการเหลียวแล ผู้ปกครองครอบครองทุกอย่าง ใช้ชีวิตหรูหรา ขณะที่กรรมกรไม่มีอันจะกิน มากซ์จึงเห็นความสำคัญของปฏิพัฒนาการที่แตกต่างออกไปว่า ต้องเริ่มที่การปฏิวัติเรื่องทุน โดยการยึดสิ่งของผู้ปกครองครอบครองมาเป็นส่วนกลางเพื่อใช้บริหารจัดการ แนวคิดของมากซ์ได้รับการสานต่อโดยเลนิน จึงเกิดการปฏิวัติรัสเซียในเวลาต่อมา เป็นการยึดอำนาจชนชั้นปกครองของเหล่ากรรมกร แนวคิดคอมมิวนิสต์หรือระบบสังคมนิยมจึงเกิดขึ้นชัดเจนในช่วงนั้น จะเห็นว่าพัฒนาการของระบอบการปกครองได้พัฒนามาเรื่อย ๆ โดยมีพื้นฐานแนวคิดทางอภิปราย คือ สสารนิยมกับจิตนิยม อาจมีคำถามว่า เมื่อเกิดระบอบการปกครองต่าง ๆ อย่างนี้ จะแก้ปัญหาอย่างไร การแก้ปัญหาต้องใช้วิธีประนีประนอมหรือผสมผสานหลักการเข้าด้วยกัน ตามแนวคิดของปรัชญาหลังนวยุค ที่จริงแล้วแนวคิดประนีประนอมมีมาตั้งแต่โบราณที่เรียกว่า ธรรมชาตินิยม แนวคิดนี้ได้ประสานสสารนิยมกับจิตนิยมเข้าด้วยกันในลักษณะเป็นทางสายกลาง ดังนั้น ธรรมชาตินิยมจึงสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างสสารนิยมกับจิตนิยมได้ เมื่อนำมาเชื่อมโยงถึงปรัชญาการเมือง พบว่า แนวคิดการปกครองที่สามารถประสานประชาธิปไตยกับคอมมิวนิสต์ได้ อาจเรียกว่า **ธัมมิกสังคมนิยม** อันเป็นแนวคิดที่พุทธทาสภิกขุได้เขียนหนังสือเอาไว้ที่หมายถึง “...โลกจะต้องมีระบบการปกครองที่ไม่เห็นแก่ตัวและให้ประกอบไปด้วยธรรมะ ระบอบการปกครองในโลกที่ไม่เห็นแก่ตัวคน ตัวบุคคล คือ มือใครยาวสาวได้สาวเอา นี้ จะเปิดโอกาสให้ระบบการปกครองนั้นประกอบอยู่ด้วยพระธรรมหรือพระเจ้า แล้วแต่จะเรียก ไม่มีชื่อเรียกอย่างอื่น ก็เรียกไว้ที่ก่อนว่า ระบบธัมมิกสังคมนิยม” (พุทธทาสภิกขุ, 2563) เมื่อมองโดยเชื่อมโยงกับแนวคิดพื้นฐานทางปรัชญา จะเห็นภาพดังนี้

ตารางที่ 1 ความเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดทางปรัชญากับระบอบการปกครองปัจจุบัน

สสารนิยม	จิตนิยม	ธรรมชาตินิยม
ประชาธิปไตย	คอมมิวนิสต์	ธัมมิกสังคมนิยม
ทุนนิยม	สังคมนิยม	ทุนนิยม+สังคมนิยม

เนื่องจากระบบการปกครองทั้งสองอย่าง ต่างมีปัญหาด้วยกันทั้งสิ้น สภาพการณ์นี้ทำให้เกิดปัญหาการปกครองในโลกปัจจุบันทั้งทางตะวันออกและตะวันตก เพราะระบบทั้งสองเกิดจากพื้นฐานที่สุดโต่งของแต่ละฝ่ายที่ไม่ได้มองทุกอย่างในลักษณะที่ต้องพึ่งพากัน พื้นฐานความคิดนี้ทำให้ขาดบางอย่าง คือ หลักความจริงที่เรียกว่า ธรรมะหรือจริยธรรมทางการเมือง ดังนั้น การปกครองแบบ อัมมิกสังคมนิยม จึงเป็นการรวมเจตนารมณ์ของการปกครองทุกระบบเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะการปกครอง 2 ขั้วหลักที่กล่าวมา ล้วนมีปัญหาแตกต่างกันไป การปกครองแบบอัมมิกสังคมนิยมจึงเป็นแนวคิดที่นำหลักธรรมมาประกอบให้เห็นความเป็นจริงของสรรพสิ่งที่ประกอบด้วยกาย (สสาร) และใจ ในลักษณะทางสายกลางที่เรียกว่า ธรรมชาตินิยม

เมื่อระบบการปกครองทั้งสองแพร่เข้ามาในโลกตะวันออก การบริหารปกครองประเทศจึงลืมนั่นแก่ที่ตะวันออกมีอยู่แล้ว และขาดการประสานหรือที่เรียกว่าประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสังคมตะวันออก ดังที่กล่าวตอนต้นว่า ปรัชญาสังคมของโลกตะวันออกเน้นจริยศาสตร์มากกว่าอภิปรัชญา หมายถึง เป็นปรัชญาที่นำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลได้ ปรัชญาตะวันออกจึงเป็นปรัชญาชีวิตที่ช่วยให้พ้นทุกข์ เน้นการปฏิบัติมากกว่าการถกเถียงอย่างตะวันตก สิ่งที่ตะวันออกมีอยู่แล้ว คือ จริยธรรมทางการเมืองจากศาสนาหรือเจ้าลัทธิต่าง ๆ ซึ่งโลกตะวันออกต้องประยุกต์ใช้ควบคู่กับระบอบประชาธิปไตยหรือคอมมิวนิสต์ หากสามารถประยุกต์ได้ นั้นหมายความว่า อัมมิกสังคมนิยมได้เกิดขึ้นในระบบการปกครองนั้น เนื่องจากอัมมิกสังคมนิยมเป็นแนวคิดประนีประนอมหรือเติมเต็มสิ่งที่ระบบการปกครองตะวันตกไม่มี อัมมิกสังคมนิยมนี้อาจเรียกอีกประการว่า **อัมมาธิปไตย** คือ การยึดธรรมะเป็นใหญ่ในการปกครอง (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 20 ข้อ 40: 201) หากสงเคราะห์ระบบการปกครองของตะวันตกกับหลักจริยธรรมตะวันออก (พระพุทธศาสนา) จะเห็นภาพชัดเจน ดังนี้

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างระบบการปกครองกับจริยธรรมตะวันออก (อธิปไตย)

ระบบการปกครองตะวันตก	จริยธรรมตะวันออก (อธิปไตย 3)
คอมมิวนิสต์	อัตตาธิปไตย
ประชาธิปไตย	โลกาธิปไตย
อัมมิกสังคมนิยม	อัมมาธิปไตย

จากตารางนี้ อุตสาหิปไตยเป็นการปกครองโดยคนคนเดียว คือ ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นการปกครองโดยระบบกษัตริย์ยุคโบราณ แต่เมื่อเทียบกับระบอบประชาธิปไตยสมัยปัจจุบันนี้ อุตสาหิปไตยอาจตรงกับระบอบคอมมิวนิสต์ แม้ว่าระบอบคอมมิวนิสต์ปัจจุบันจะมีการเลือกตั้งผู้นำเหมือนกับระบอบประชาธิปไตย แต่อำนาจเบ็ดเสร็จก็ยังอยู่ที่ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ ส่วนโลกาธิปไตยเป็นการปกครองโดยประชาชนฝ่ายเสียงข้างมาก ตรงกับระบอบประชาธิปไตยในสมัยปัจจุบัน แม้ว่าประชาธิปไตยแต่ละประเทศจะมีรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแบบอังกฤษกับมีประธานาธิบดีแบบสหรัฐอเมริกา แต่ก็ล้วนถือเอาเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์การปกครอง ขณะที่ธัมมาธิปไตยเป็นการปกครองโดยยึดหลักความจริงเป็นสำคัญ ความจริงก็คือความถูกต้องตามคลองธรรม ไม่ว่าจะเป็นคอมมิวนิสต์หรือประชาธิปไตยต้องมีธัมมาธิปไตยกำกับ จึงจะเป็นการปกครองที่สมบูรณ์ในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งตรงกับคำว่า **ธัมมิกสังคมนิยม** คำนี้แม้ไม่ได้เป็นระบอบการปกครองของโลกตะวันตก แต่ก็เส้นทางสายกลางที่สามารถประสานประชาธิปไตยกับคอมมิวนิสต์เข้าด้วยกัน โดยคำนึงถึงจริยธรรมทางการเมืองให้มากขึ้น การคำนึงถึงเรื่องจริยธรรมทางการเมือง ก็คือ การให้ความสำคัญต่อศีลธรรมในการเป็นผู้นำ ตามหลักทางศาสนาแบบตะวันออกนั่นเอง

ดังนั้น เมื่อย้อนกลับมาพูดถึงสภาพปัญหาของโลกที่มีผลกระทบต่อโลกตะวันออก จะเห็นว่า โลกตะวันออกได้รับระบอบการปกครองจากตะวันตกมาใช้ แล้วก่อให้เกิดปัญหาด้านการปกครองประเทศ เพราะทำให้ผู้นำขาดจริยธรรมทางการเมือง มีปัญหาการทุจริตคดโกง อาจเป็นเพราะพื้นฐานความคิดทางการเมืองไม่เหมือนกัน โดยที่ตะวันออกได้รับระบอบการปกครองตะวันตกมาเฉพาะหลักการ แต่หลักพื้นฐานไม่ได้รับเข้ามาหรือไม่ได้มีกระบวนการฝึกฝนให้เข้าใจระบอบการปกครอง จึงทำให้เกิดปัญหาในชั้นปฏิบัติการ ดังนั้น โลกตะวันออกต้องประยุกต์ให้เหมาะสมกับตนเองโดยการนำจริยธรรมไปใช้ในการแก้ไขปัญหา ในที่นี้ขอยกตัวอย่างปัญหาปรัชญาการเมืองตะวันออกมาวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดการปกครองแบบตะวันตกกับจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำต่อไป

3. วิเคราะห์ปัญหาปรัชญาการเมืองของมหาตมะ คานธี

ในยุคการล่าอาณานิคมของประเทศตะวันตกได้มีการกอบโกยผลประโยชน์จากประเทศที่ตนปกครองและมักปลุกฝังอุดมการณ์ทางการเมือง เช่น การปกครองระบอบประชาธิปไตย รวมถึงการแพทย์สมัยใหม่ การจัดระบบการศึกษา การกีฬา เทคโนโลยีสิ่งสิ่งพิมพ์และการเผยแพร่

ศาสนาของคณะมิชชันนารี ในที่นี้ผู้เขียนขอยกกรณีศึกษาในประเทศอินเดียที่เป็นประเทศราชของจักรวรรดิอังกฤษ ซึ่งมีนักต่อสู้เรียกร้องสิทธิอันชอบธรรมที่เป็นปัญหาทางจริยธรรมทางการเมือง ผู้นำคนดังกล่าว คือ มหาตมะ คานธี ผู้ที่นำปัญหาปรัชญาการเมืองในชั้นหลักการพัฒนาไปสู่ขั้นปฏิบัติการอย่างเป็นรูปธรรม คานธีเป็นวีรบุรุษของชาวอินเดียและนักต่อสู้ทางการเมืองที่สำคัญของโลก เขาเป็นผู้กอบกู้เอกราชของชาวอินเดียคืนจากอังกฤษ หลังจากที่ถูกอังกฤษปกครองนานกว่า 100 ปี คานธีจบกฎหมายจากอังกฤษ จากนั้นเดินทางไปแอฟริกาใต้เพื่อประกอบอาชีพเหมือนชาวอินเดียทั่วไป แต่เขาได้รับการปฏิบัติจากชาวอังกฤษที่นั่นอย่างไม่เป็นธรรม รวมถึงชาวผิวสีทุกคนที่ถูกเหยียดหยามจากชาวผิวขาว ครั้งหนึ่ง คานธีซื้อบัตรโดยสารรถไฟชั้นหนึ่งร่วมกับชาวผิวขาว สุดท้ายถูกชาวผิวขาวทำร้ายและไล่ลงจากรถ สร้างความไม่พอใจแก่คานธีอย่างมาก ตั้งแต่นั้นเขาก็พยายามปลุกระดมชาวอินเดียที่ประกอบอาชีพในแอฟริกาใต้ให้ลุกขึ้นต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมและทำให้ชาวอินเดียที่นั่นสมัคสมานสามัคคีกันมากขึ้น

ผู้สำเร็จราชการของอังกฤษเห็นว่า ถ้าไม่รีบแก้ไข อาจเกิดเหตุการณ์ปานปลายจึงออกกฎหมายจำกัดที่อยู่อาศัยของชาวอินเดีย ให้ชาวอินเดียทำบัตรประจำตัวและให้แต่งงานกับชาวคริสเตียนเท่านั้นจึงถือว่าถูกต้อง คานธีเห็นว่าเป็นความไม่ชอบธรรมจึงนำชาวอินเดียออกจากเขตพื้นที่จำกัด ไปทำบัตรประชาชนแล้วก็เผาทิ้ง เมื่อทุกคนถูกจำคุกก็ยินดีเข้า ในที่สุดรัฐบาลอังกฤษจึงยอมเจรจากับคานธีและยกเลิกกฎหมายอันไม่ชอบธรรมทั้งหมด ชื่อเสียงของคานธีจึงเป็นที่รู้จักทั่วไป กระทั่งชาวอินเดียอยากให้เขากลับมาเรียกร้องเอกราชให้แผ่นดินมาตุภูมิ เขาจึงเดินทางกลับอินเดียเมื่อปี พ.ศ. 2458 และวางแผนการกอบกู้เอกราชโดยเริ่มการต่อสู้ที่หมู่บ้านจัมปารัน รัฐพิหาร ในปี พ.ศ. 2460 อันเป็นวิธีการสัตยาเคราะห์ครั้งแรกในอินเดีย (Prasad, 1949) หมู่บ้านแห่งนี้เป็นของชาวอังกฤษ โดยให้ชาวอินเดียเช่าที่ทำมาหากิน แต่มีข้อสัญญาว่า 15% ของที่ดิน ต้องปลูกต้นครามให้เจ้าของแทนค่าเช่า ต่อมาเมื่อต้นครามไม่เป็นที่ต้องการของตลาด จึงให้เลิกปลูกครามแล้วหันมาเก็บค่าเช่าแทน โดยคิดแพงกว่าต้นครามที่ขายได้ ชาวนาผู้ไม่มีเงินชำระค่าเช่าจึงถูกไล่ที่ ทำให้คานธีใช้เป็นประเด็นในการเรียกร้องต่อสู้ คานธีได้เข้าไปคุยกับเลขาธิการสมาคมเจ้าของที่ดินชาวอังกฤษ แต่ถูกปฏิเสธที่จะพูดคุยด้วยและไม่ให้มายุ่งกับเรื่องนี้ วันรุ่งขึ้นคานธีจึงใช้กลยุทธ์ขึ้นหลังช้างออกเยี่ยมชาวบ้าน รัฐบาลอังกฤษจึงให้ตำรวจไล่เขาออกจากเมือง แต่คานธีไม่ปฏิบัติตาม สุดท้ายจึงถูกจับขึ้นศาล วันที่ไปศาลชาวบ้านนับพันไปกับเขาด้วย สุดท้ายศาลก็ยกฟ้อง เมื่อพ้นข้อกล่าวหา คานธีก็เรียกร้องเอกราชต่อโดยได้รับการสนับสนุนจากคนอินเดียทั่วประเทศ

1. การเรียกร้องเอกราชนำไปสู่การแบ่งแยกประเทศ

ในเบื้องต้น ขอกล่าวถึงเหตุการณ์กบฏซีปอย (Sepoy Mutiny) ปี พ.ศ. 2400 ทหารราปอินเดียได้ต่อต้านการปกครองอินเดียของบริษัทอินเดียตะวันออก (บริษัทร่วมทุนสัญชาติอังกฤษเพื่อค้าขายกับภูมิภาคอินเดียตะวันออก) เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้จักรวรรดิอิสลามของราชวงศ์โมกุล (Mughal Dynasty) ซึ่งปกครองอินเดียมานานกว่า 300 ปี พ่ายแพ้และล่มสลาย รัฐสภาสหราชอาณาจักรจึงออกพระราชบัญญัติรัฐบาลอินเดีย ค.ศ. 1858 (พ.ศ. 2401) บริษัทอินเดียตะวันออกจึงหมดสภาพในการปกครองอินเดีย จากนั้นอำนาจก็ถูกโอนไปยังราชสำนักอังกฤษโดยตรง อย่างไรก็ตาม หลังเหตุการณ์นี้ชาวมุสลิมต่อต้านอังกฤษมากขึ้น รัฐบาลอังกฤษจึงปรับกลยุทธ์โดยมีนโยบายเข้าข้างชาวฮินดู แต่หลังจากการสถาปนาพรรคการเมืองคองเกรสแห่งชาติอินเดีย (Indian National Congress : INC) ในปี พ.ศ. 2428 ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ของพรรคเป็นชาวฮินดู คานธีก็เป็นสมาชิกของพรรคนี้หลังจากที่กลับมาจากแอฟริกาในปี พ.ศ. 2458 ต่อมาพรรคคองเกรสมีการเรียกร้องอิสรภาพของอินเดียในนามว่า สวราช (Swaraj) อังกฤษจึงหันไปส่งเสริมนโยบายที่เข้าข้างชาวมุสลิมแทน ขณะนั้นชาวมุสลิมก็มีการจัดตั้งสันนิบาตมุสลิมขึ้นในปี พ.ศ. 2449 เพื่อคัดค้านการแบ่งแยกเป็นอินเดียรัฐเดี่ยวของพรรคคองเกรส นอกจากนี้ สันนิบาตมุสลิมยังต้องการแยกเป็นประเทศปากีสถานของชาวมุสลิมเช่นกัน ด้วยเหตุนี้จึงเกิดเหตุการณ์ปะทะระหว่างชาวอินเดียกับรัฐบาลอังกฤษ รวมถึงการปะทะกันเองของชาวอินเดียที่นับถือต่างศาสนาขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งรัฐบาลอังกฤษไม่อาจควบคุมสถานการณ์การจลาจลไว้ได้ เช่น เหตุการณ์การสังหารหมู่ในสวนสาธารณะชลียาวาลา (Jalianwala Bagh) เมืองอมฤตสระ รัฐปัญจาบ ในปี พ.ศ. 2462 (มหาดมะ คานธี, 2562) โดยนายพลไดเออร์สั่งยิงผู้คนตายเป็นจำนวนมาก ทำให้ชาวปัญจาบไม่พอใจที่ทำเกินกว่าเหตุ แม้รัฐบาลอังกฤษจะพยายามลดแรงต้านของขบวนการเรียกร้องเอกราชด้วยการออกพระราชบัญญัติปี ค.ศ. 1919 (พ.ศ. 2462), 1929 (พ.ศ. 2472) และ 1935 (พ.ศ. 2478) ให้ชาวอินเดียมีส่วนร่วมในการปกครองระดับรัฐและท้องถิ่นมากขึ้น แต่เหตุการณ์ปะทะกันของชาวฮินดูและมุสลิมที่รัฐเบงกอลและรัฐพิหาร ในปี พ.ศ. 2489 ก็ทำให้เกิดความแตกแยกของคนในชาติมากขึ้น จนยากที่จะควบคุมสถานการณ์ เหตุการณ์ทางการเมืองที่กล่าวมานี้ จะเห็นความเกี่ยวข้องกันระหว่างการเมืองกับศาสนาที่แยกกันไม่ออก ดังนั้น เพื่อสรุปบทบาทของคานธีในการเรียกร้องเอกราช ขอสรุปประเด็นเป็น 3 ช่วงระยะ ทั้งนี้ เพื่อจะได้เห็นปัญหาทางการเมืองที่สัมพันธ์กันจนนำไปสู่การแบ่งแยกประเทศดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2457-2461) จะเห็นว่า ตุรกีซึ่งปกครองโดยจักรวรรดิออตโตมัน (Ottoman Empire) ได้พ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่ 1 และถูกลิตรอนดินแดนตามสนธิสัญญาสันติภาพหรือสนธิสัญญาแวร์ซาย (Treaty of Versailles) ที่ทำขึ้นในปี พ.ศ. 2462 ชาวมุสลิมในอินเดียจึงเริ่มฝึกฝัอังกฤษน้อยลง เพราะอังกฤษเป็นฝ่ายสัมพันธมิตรที่ทำให้จักรวรรดิออตโตมันต้องล่มสลายหลังสงครามในราวปี พ.ศ. 2466 ดังนั้น คานธีในฐานะประธานพรรคองเกรสแห่งอินเดียจึงสนับสนุนขบวนการกอบกู้ราชบัลลังก์ของสถาบันกาหลิบแห่งจักรวรรดิออตโตมัน (Ottoman Empire) หรือขบวนการขิลาฟัต (Khilafat Movement or Indian Muslim Movement พ.ศ. 2462-2467) (Indian National Congress, 2018) การร่วมมือกันระหว่างฮินดูกับมุสลิมในอินเดียเพื่อต่อต้านจักรวรรดิอังกฤษที่ปกครองด้วยความไม่ชอบธรรมจึงเกิดขึ้น แต่หลังจากที่ขบวนการนี้ใช้ความรุนแรง คานธีก็ยกเลิกการสนับสนุน

ระยะที่ 2 ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2482-2488) ระยะนี้เป็นเหตุการณ์ที่เริ่มเกิดตั้งแต่ก่อนสงครามกระทั่งหลังสงคราม ทั้งคานธีและเนรูห์ พยายามเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ ขณะเดียวกันก็มีสันนิบาตมุสลิม (All-India Muslim League) ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2449 และในปี พ.ศ. 2477 มีผู้นำสำคัญ คือ มุฮัมหมัด อาลี จินนาห์ (Afzal, 2014) ผู้ที่ปลุกระดมชาวมุสลิมทั่วประเทศไม่ให้ยอมรับการแบ่งแยกเอกราชเป็นอินเดียเพียงรัฐเดียวตามความต้องการของพรรคองเกรสที่ผู้นำสำคัญอย่างคานธีและเนรูห์ สันนิบาตมุสลิมจึงพยายามรณรงค์จัดตั้งกลุ่มของตนทุกรัฐ เพราะเกรงว่ามุสลิมจะเสียเปรียบชาวฮินดู นอกจากนี้ ยังเป็นการต่อต้านพรรคองเกรสด้วยการหาตัวแทนชาวมุสลิมในการเข้าร่วมรัฐบาล แต่เนื่องจากการเลือกตั้งไม่เพียงพอที่จะเข้าร่วมรัฐบาลได้ เนรูห์ผู้เป็นประธานพรรคองเกรสจึงไม่รับสันนิบาตมุสลิมเข้าร่วมรัฐบาล โดยเห็นว่า คองเกรสมีตัวแทนมุสลิมอยู่แล้ว จากนั้นกลุ่มสันนิบาตมุสลิมจึงเรียกร้องให้จัดตั้งประเทศปากีสถานอย่างจริงจัง โดยมีมติพรรคใน พ.ศ. 2483 เรียกว่า “มติลาฮอร์หรือมติปากีสถาน” โดยคำว่า Pakistan มาจากตัวย่อของรัฐที่มีชาวมุสลิมอยู่มาก คือ Punjab, Afkan, Kashmire, Shind, Baluchistan อันหมายถึง ดินแดนแห่งความบริสุทธิ์ ฝ่ายพรรคองเกรสเองพยายามยับยั้งการแบ่งแยกประเทศก็ไม่ประสบความสำเร็จ แม้คานธีจะพยายามเอาใจชาวมุสลิมด้วยการให้ชาวฮินดูจ่ายค่าชดเชยความเสียหายแก่ชาวมุสลิม ในกรณีความขัดแย้งกันเพื่อลดกระแสการแบ่งแยกประเทศก็ตาม

นอกจากนี้ สภาผู้แทนราษฎรอังกฤษได้แถลงว่า การครองอินเดียโดยอังกฤษจะสิ้นสุดลงไม่เกินเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2491 ซึ่งหากเนรูห์กับจินนาห์ตกลงกันได้ก็จะโอนอำนาจให้รัฐบาลกลางในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง แต่ถ้าตกลงกันไม่ได้ก็จะโอนในรูปแบบที่เหมาะสม จากนั้นในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2490 หลุยส์ เมานท์แบตเทนก็เดินทางไปอินเดียในฐานะอุปราชคนสุดท้ายของอังกฤษเพื่อถ่ายโอนอำนาจ ในช่วงนี้มีการเจรจาระหว่างเนรูห์กับจินนาห์หลายครั้งแต่ก็ล้มเหลว เมานท์แบตเทนจึงตัดสินใจให้ทุกฝ่ายค่อยๆ ถอยตามการแบ่งแยกประเทศ และในต้นเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2490 เขาก็ประกาศว่า จะโอนอำนาจให้อินเดียในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2490 (ค.ศ. 1947) ซึ่งสร้างความตกตะลึงอย่างมาก เพราะเป็นการประกาศโอนอำนาจก่อนกำหนดประมาณ 10 เดือน (เดิมประกาศโอนมิถุนายน พ.ศ. 2491) นักประวัติศาสตร์อินเดียสันนิษฐานว่า การประกาศโอนอำนาจในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2490 เป็นการแสดงความภาคภูมิใจของจักรวรรดิมากกว่าความรู้สึกทางชาตินิยมของอินเดีย เพราะเป็นวันครบรอบ 2 ปี ที่กองกำลังญี่ปุ่นจำนนต่อฝ่ายพันธมิตรหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (สุรัตน์ โหราชัยกุล, 2560) อย่างไรก็ตาม ก่อนถึงวันโอนอำนาจ 1 วัน คือ วันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2490 จินนาห์ได้ประกาศเอกราชปากีสถานและในวันเดียวกันที่กรุงนิวเดลี สภาร่างรัฐธรรมนูญอินเดียได้นัดประชุมเวลา 23.00 น. เพื่อรอเวลาของวันประกาศอิสรภาพพร้อมกับการกล่าวสุนทรพจน์ “การนัดหมายกับชะตากรรม” ของเนรูห์ในท่ามกลางที่ประชุมสภา

ระยะที่ 3 ช่วงหลังรับเอกราชในปี พ.ศ. 2490 เมื่ออินเดียได้แบ่งแยกเป็น 2 ประเทศ ราเชนทระ ประสาท (Rajendra Prasad) เป็นประธานาธิบดีคนแรกของอินเดียและมีเนรูห์เป็นนายกรัฐมนตรีคนแรก ส่วนจินนาห์ได้เป็นผู้นำสูงสุดของประเทศปากีสถาน (1st Governor-general of Pakistan) (Ahmed, 1997) จินนาห์เสียชีวิตด้วยมะเร็งปอดในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2491 ในปีเดียวกันกับคานธีแต่หลังคานธีประมาณ 7 เดือน เดิมทีเดียวปากีสถานมีรัฐที่อยู่ในการดูแลทางภาคตะวันออกของอินเดียชื่อว่า รัฐเบงกอลตะวันออก ซึ่งมีการบริหารเป็นเอกเทศจากปากีสถาน ต่อมารัฐนี้ได้ประกาศตั้งเป็นปากีสถานตะวันออก หลังจากนั้นปากีสถานตะวันออกก็เกิดความขัดแย้งทางการเมืองที่มีอินเดียสนับสนุนจนนำไปสู่สงครามปลดปล่อยบังกลาเทศ กระทั่งประกาศเอกราชในที่สุด อย่างไรก็ตาม หลังจากที่อินเดียได้รับเอกราชและแบ่งเป็น 2 ประเทศแล้ว ความรุนแรงยังไม่ยุติ คานธีจึงเดินทางจาริกทั่วอินเดียเพื่อสร้างสันติในเมืองที่เกิดสงคราม โดยไม่กลัวภัยอันตราย เขาประสบความสำเร็จอย่างมากในการเรียกร้องสันติด้วยวิธีอหิงสา แต่ขณะที่เขากำลังวางแผนเดินทางจาริกไปปากีสถานเพื่อสร้างความปรองดองในชาติ ก็ถูก

ชายชาวฮินดูผู้คลั่งศาสนาอย่างยิ่งเสียชีวิตที่บ้านพักเมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2491 สาเหตุมาจากความไม่พอใจที่คานธีเอาใจชาวมุสลิมเกินไป มรณกรรมของคานธีจึงทำให้สันติภาพระหว่างฮินดูกับปากีสถานยังไม่มีวันเกิดขึ้นอย่างถาวรกระทั่งบัดนี้

ทั้งสามช่วงระยะที่กล่าวมา ทำให้มองเห็นกลยุทธ์ของรัฐบาลอังกฤษทีุ่้แหย่ให้ชาวฮินดูกับมุสลิมทะเลาะกัน จนเกิดเหตุการณ์จลาจลทางการเมือง ทำให้การกอบกู้เอกราชของคานธีได้ชะงักลง แต่คานธีก็เรียกร้องด้วยการประกาศอดข้าวประท้วงจนกว่าชาวฮินดูกับมุสลิมจะเลิกทะเลาะ หากไม่ยอมเลิกก็จะประท้วงจนอดตาย จึงทำให้ทุกฝ่ายหยุดทะเลาะแล้วหันมาร่วมพลังเรียกร้องเอกราชอีกครั้ง รัฐบาลอังกฤษพยายามควบคุมสถานการณ์ไว้ด้วยการแจ้งให้คล้อยตามการแบ่งแยกเป็น 2 ประเทศ คานธีไม่ยอมตามที่อังกฤษแจ้ง แต่อังกฤษเองไม่ยอมเช่นเดียวกันหากไม่ปฏิบัติตาม ในที่สุดคานธีจึงยอมที่จะเสียสละบางส่วนโดยให้ท้องถิ่นที่มีมุสลิมหนาแน่นแยกออกไปปกครองตนเอง จากนั้นรัฐบาลอังกฤษก็มอบเอกราชให้ฮินดูดังที่กล่าวมาแล้ว รวมระยะเวลา 32 ปี นับตั้งแต่คานธีเดินทางมาจากแอฟริกาใต้เพื่อเรียกร้องเอกราชกระทั่งประสบความสำเร็จ การต่อสู้ของคานธีเป็นตัวอย่างการเรียกร้องด้วยหลักของอหิงสา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ การใช้หลักเมตตากรุณา ที่ประกอบด้วยปัญญาพิจารณาเหตุผลในการขจัดความขัดแย้ง จึงกล่าวได้ว่า ปรัชญาการเมืองของคานธี ก็คือ การใช้หลักที่เรียกว่า สัตยาเคราะห์ (Satyagraha) โดยมีหลักการ 3 ประการ คือ 1) การเชื่อมั่นในสัจจะ (Truth) โดยถือว่า พระเป็นเจ้าคือสัจจะ 2) การบรรลุสัจจะได้ด้วยการปฏิบัติตามหลักอหิงสา (Non-violence) 3) หนทางเดียวที่จะปฏิบัติตามหลักอหิงสาได้ก็ด้วยการอุทิศหรือเสียสละตน (Self-sacrifice) (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2525; เรือรบ เมืองมั่น, 2536) การดำเนินกิจกรรมของคานธีจึงถือเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ทรงพลังอย่างมาก ส่งผลกระทบต่อชาวฮินดูทั่วประเทศรวมถึงประชาคมโลก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะปัจจัย 2 ด้าน คือ 1) ปัจจัยภายใน 2) ปัจจัยภายนอก เนื่องจากคานธีจะเน้นคุณธรรมอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องสัจจะ สืบเนื่องจากการที่เขาเป็นคนพูดจริงทำจริง จึงทำให้คนมีความเชื่อมั่นในตัวเขามากขึ้น นอกจากนี้ คานธียังเน้นคุณธรรมเรื่องการยับยั้งใจ (ทมะ) ความอดทน (ขันติ) ความเสียสละ (จาคะ) (จะได้อธิบายในประเด็นหัวข้อต่อไป) สิ่งเหล่านี้เรียกว่า ปัจจัยภายใน ที่เป็นพลังในตัวคานธีและส่งผลเป็นปัจจัยภายนอก คือ พลังมวลชนที่ร่วมขับเคลื่อนการต่อสู้กับเขา คานธีจึงมีทั้งพลังภายในและภายนอก ซึ่งหากมองในแง่จริยธรรมทางการเมือง เขามีทั้งหลักโยนิโสมนสิการ หมายถึง การคิดอย่างแยบคายที่

ประกอบด้วยคุณธรรมก่อนตัดสินใจกระทำการอื่นและปรโตโฆสะ หมายถึง การฟังเสียงรอบข้าง ที่เป็นกัลยาณมิตรคอยช่วยเหลือแนะนำ

2. ประเด็นปัญหาการเมืองและการแก้ปัญหา

จากที่กล่าวมาได้แสดงให้เห็นสภาพปัญหาการเมืองโดยภาพรวม อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาโดยปลีกย่อย จะเห็นประเด็นปัญหาการเมืองและการแก้ไข ซึ่งสะท้อนให้เห็นจริยธรรมทางการเมืองของคานธี อันเป็นปัจจัยภายใน 4 ข้อ ตามประเด็นปัญหาและวิธีการแก้ไข ทั้งสี่ประการ ต่อไปนี้

2.1 ประการแรก ปัญหาการเอารัดเอาเปรียบ

การเอารัดเอาเปรียบชาวบ้านเกิดขึ้นจากการที่รัฐบาลอังกฤษให้ชาวบ้านปลูกต้นครามและเรียกเก็บค่าเช่าที่ดินแพงเกินความเป็นจริง ทั้ง ๆ ที่ที่ดินเป็นของชาวอินเดียซึ่งอยู่อาศัยมาก่อน แต่รัฐบาลอังกฤษถือกรรมสิทธิ์แล้วแอบอ้างว่าเป็นของตนและบังคับด้วยกฎหมายให้ปลูกครามเพื่อเป็นค่าเช่า โดยกำหนดให้ผู้เช่านาปลูกต้นครามบนพื้นที่ 3 ใน 20 ส่วน เรียกว่า ดินกฐิยา เพื่อส่งผลผลิตให้เจ้าของที่ดิน (มาตรการวัดที่ดินในเมืองจัมปารันจะแบ่งที่ดินออกเป็นสัดส่วนเรียกว่า กฐิยาหรือกัฐฐา โดย 20 กฐิยา เท่ากับ 1 เอเคอร์ ใน 20 กฐิยาจะต้องปลูกต้นคราม 3 กฐิยา) (มหาตมะ คานธี, 2562) ความเท็จจริงแล้วรัฐบาลอังกฤษต้องการผลกำไรจากที่ดิน โดยใช้ชาวบ้านเป็นแรงงานให้ทำแทนและเอาเปรียบอย่างไม่เป็นธรรม การรังแกครั้งนี้สร้างความไม่พอใจแก่ชาวอินเดียอย่างมาก ต่อเมื่อคานธีเดินทางกลับจากแอฟริกาใต้ก็เริ่มต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมและพัฒนาไปสู่การเรียกร้องเอกราช การต่อสู้ของเขาได้ปลุกกระดมชาวอินเดียให้กล้าลุกขึ้นเรียกร้องความเป็นธรรมด้วยวิธีกดดันรัฐบาลอังกฤษทุกวิถีทาง การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองครั้งนี้ คานธีเรียกว่า สัตยาเคราะห์ในเมืองจัมปารัน (Satyagraha in Champaran) (Prasad, 1949) นอกจากนี้ ยังมีการเอารัดเอาเปรียบชาวบ้านในเรื่องเกลือบริโภค ด้วยการผูกขาดการผลิตและขายฝ่ายเดียวในราคาแพง

การแก้ไขปัญหา ในประเด็นนี้ ขอยกตัวอย่างการแก้ปัญหาเรื่องเกลือ โดยที่คานธีได้รวมกลุ่มเดินขบวนอย่างสันติไปทำเกลือใช้เองที่ทะเลทันทิ เป็นลักษณะการดื้อแพ่งด้วยการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม เหตุการณ์นี้เรียกว่า การเดินขบวนภาษีเกลือ (Salt March) หรือสัตยาเคราะห์เกลือ (Salt Satyagraha) ในปี พ.ศ. 2473 แต่อังกฤษก็กล่าวหาว่าเป็นเกลือเถื่อน ใช้น้ำทะเลที่ไม่ได้รับกรรมสิทธิ์จากรัฐบาล ความจริงแล้วน้ำทะเลอยู่ในน่านน้ำของชาวอินเดีย ควรเป็นสมบัติของชาวอินเดียในการใช้สอยประโยชน์ แต่รัฐบาลปิดกั้นช่องทาง

ทำมาหากินของชาวบ้าน คานธีได้ยกเหตุผลว่า ชาวบ้านเป็นคนจนไม่มีเงินซื้อเกลือใช้ เหตุการณ์นี้ทำให้อังกฤษโกรธเคืองมาก กระทั่งมีการใช้ความรุนแรง ทำร้ายชาวบ้านบริเวณสถานที่ทำเกลืออย่างน่าอดสูและจับคานธีเข้าคุก

2.2 ประการที่สอง ปัญหาความรุนแรง

ความรุนแรงเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากการคาดไม่ถึงของทุกฝ่าย เพราะเมื่อมีการกระทบกระทั่งกันความรุนแรงก็อาจเกิดขึ้นได้ เช่น ในสวนสาธารณะชลียาวาลา เมืองอมฤตสระ รัฐปัญจาบ ทางตอนเหนือของอินเดียในปี พ.ศ. 2462 (มหาตมะ คานธี, 2562) ได้เกิดการปะทะ ใช้ความรุนแรงของรัฐบาลอังกฤษในการเข้าปราบปรามผู้ประท้วงที่ลุกต่อต้านทั่วประเทศ ส่งผลให้ประชาชนถูกยิงตาย 379 คน บาดเจ็บ 1,137 คน คานธีไม่เห็นด้วยกับวิธีนี้ จึงหันมาต่อสู้ด้วยการไม่ซื้อเสื้อผ้าสินค้าของชาวอังกฤษ โดยเฉพาะการณรงค์ให้ชาวบ้านปั่นด้ายทำเสื้อผ้าใช้เอง ต่อมาก็เรียกร้องให้ชาวอินเดียที่ได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาองเกรสถอนตัวออกจากสภา ซึ่งได้รับการตอบรับอย่างดี สมาชิกสภาองเกรสลาออกเพื่อแสดงถึงการไม่ยอมรับร่วมมือทางด้านกฎหมาย แม้กระทั่งบริเวณทำเกลือใช้สอยเองของชาวบ้าน ดังที่กล่าวแล้วในประเด็นปัญหาข้อแรก รัฐบาลก็เข้าไปกีดกัน จับคานธีเข้าคุกแล้วสั่งให้ทหารทำร้ายชาวบ้านที่ต่อสู้อยู่ฝ่ายหน้า ขณะที่ชาวบ้านฝ่ายหลังก็ตักน้ำทะเลต้มทำเกลืออย่างไม่หยุดหย่อน เหตุการณ์นี้มีประชาชนเข้าร่วมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนทหารน้อยล้าจึงหยุดทำร้ายชาวบ้าน หลังจากขัดขวางนาน 5 วัน

การแก้ไขปัญหาคานธีเห็นว่า เหตุการณ์ความรุนแรงได้บานปลาย กระทั่งมีการทำลายสถานที่ทางราชการและผู้คนล้มตายเป็นอันมาก คานธีก็ร้องขอให้ชาวบ้านหยุดใช้ความรุนแรง หันมาใช้วิธีอหิงสา เป็นการไม่ได้ตอบฝ่ายตรงข้ามที่ใช้ความรุนแรง การต่อสู้ของเขาแสดงออกจากการแต่งตัวที่ใช้เสื้อผ้าอย่างสมถะเรียบง่าย เดินทางด้วยเท้าเปล่าไปยังสถานที่ต่าง ๆ บ่งบอกความจริงใจและการเสียสละเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านอย่างสัตย์จริง หลังจากประกาศใช้วิธีอหิงสาคานธีก็ดำเนินแนวทางอีกขั้นหนึ่ง คือ การให้ชาวบ้านยุติการใช้สินค้าของรัฐบาลอังกฤษ เป็นการประกาศไม่สนับสนุนด้านเศรษฐกิจของชาวต่างชาติและแนะนำให้ผลิตใช้กันเองในลักษณะเศรษฐกิจชุมชน เช่น การปั่นด้ายทำเป็นเสื้อผ้าใช้สอย นอกจากนั้น คานธียังมีกลยุทธ์ด้านการปกครองและด้านกฎหมาย ด้วยการเรียกร้องให้สมาชิกสภาองเกรส ซึ่งเป็นชาวอินเดียที่ได้รับการแต่งตั้งให้ประกาศตนลาออกจากสภาดังกล่าวเสีย เมื่อวิเคราะห์ในข้อนี้ จะเห็นว่า การใช้ความรุนแรงที่เริ่มต้นจากรัฐบาลอังกฤษจนเกิดการปะทะ ชุลมุนกลางเมือง ในที่สุดก็นำมาสู่

อหิงสา ความรุนแรงจึงเป็นเหมือนปฐมเหตุให้เกิดแรงต่อสู้ของคานธีด้วยความไม่ใช้ความรุนแรงโต้ตอบ และเป็นเหมือนบันไดอีกก้าวขึ้นของคานธีที่เอาชนะรัฐบาลอังกฤษและประชาคมโลก ขณะที่อังกฤษก็ตกเป็นจำเลยเพราะการกระทำที่ขาดสติและมีความโลภครอบงำ

2.3 ประการที่สาม ปัญหาชาวฮินดูและมุสลิมทะเลาะกัน

เมื่อรัฐบาลอังกฤษเห็นว่า การต่อสู้ของคานธีเข้มข้นขึ้น จึงใช้กลยุทธ์ด้วยการสร้างความแตกร้างแก่สังคมอินเดีย โดยทำให้ชาวฮินดูและชาวมุสลิมทะเลาะกันดังเหตุการณ์ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นไป ประเทศอินเดียมีประชากรนับถือศาสนาฮินดูมากที่สุดและมีศาสนาฮินดูเป็นศาสนาประจำชาติ ถึงกระนั้นมุสลิมก็มีจำนวนไม่น้อยที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ การหันเหความสนใจของประชาชนจำนวนมากให้ไปสนใจประเด็นอื่นจึงไม่ใช่เรื่องง่าย รัฐบาลจึงดำเนินวิธีแยบยลด้วยการเอาศาสนาเป็นเรื่องบังหน้า เพราะเป็นเรื่องที่เปลี่ยนแนวคิดประชาชนในขณะนั้นได้ ด้วยการยุแหย่ให้เกิดความไม่ชอบธรรมในสังคม พยายามนำเรื่องการเมืองกับการศาสนาเชื่อมต่อให้เป็นเรื่องเดียวกัน ชาวอินเดียโดยพื้นฐานแล้วเป็นนักการศาสนา ทุกคนให้ความเคารพนับถือบูชา ทุกศาสนาอยู่ร่วมกันอย่างสันติ แต่หากมีประเด็นศาสนาขึ้นมาก็มักสร้างความคับแค้น ประนีประนอมกันยาก การสร้างความบาดหมางของศาสนาหลักในประเทศจึงเป็นอุบายของรัฐบาลอังกฤษที่หวังให้ประชาชนล้มเลิกการเรียกร้องเอกราช

การแก้ไขปัญห ในประเด็นนี้ค่อนข้างละเอียดอ่อน เพราะความเชื่อด้านศาสนาเป็นเรื่องใหญ่ ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่พอใจ ปัญหาแทนที่จะแก้ไขได้ ก็อาจสร้างปัญหาใหม่ขึ้นมา จะเห็นว่า ผู้นำของอินเดียแม้จะนับถือศาสนาหนึ่ง แต่หากพูดถึงอีกศาสนาก็มักพูดในลักษณะเป็นกลาง พยายามวางตัวให้เป็นกลางที่สุด ผู้นำในประเทศอื่นก็มีลักษณะเดียวกัน คานธีเองนับถือศาสนาฮินดูตั้งแต่แรกเกิด แต่เมื่อแก้ปัญหานี้ซึ่งเป็นความเชื่อของฮินดูเองและอิสลามด้วย ก็วางตนเป็นกลาง ให้ความเป็นธรรมช่วยเหลือทั้งสองฝ่าย วิธีการที่คานธีสามารถชนะใจศาสนิกทั้งสองศาสนานี้ได้ ก็คือ การประกาศอดอาหาร เพื่อเรียกร้องให้ทั้งสองฝ่ายหยุดทะเลาะกัน หากทั้งสองฝ่ายไม่เลิกหรือถ้าตนไม่ตายก่อน ก็จะประท้วงอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ การประท้วงของเขาได้ผล ชาวอินเดียหยุดเรื่องศาสนา รวมใจกันต่อสู้เรื่องเอกราชอีกครั้ง จึงเป็นชัยชนะของคานธีที่ชนะกลยุทธ์ของอังกฤษ เพราะการประท้วงครั้งนี้ สามารถแก้สถานการณ์ของอังกฤษที่ต้องการเบี่ยงเบนประเด็นทางการเมืองในขณะนั้นได้

2.4 ประการที่สี่ ปัญหาการแบ่งแยกประเทศ

เมื่อรัฐบาลอังกฤษพยายามอย่างหนักที่จะต่อต้าน คัดค้านการเรียกร้องเอกราช ในที่สุดการเจรจาที่สำคัญก็เกิดขึ้น โดยอังกฤษแจ้งให้ค่อยๆลดการแบ่งแยกประเทศตามลักษณะชุมชนที่นับถือศาสนา การแยกเป็น 2 ประเทศอาจมีวาระซ่อนเร้นอยู่มาก เป็นเรื่องของศาสนาและการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ประเด็นที่น่าคิด ก็คืออังกฤษต้องการสร้างความแตกร้างให้ทะเลาะกันก่อนให้เอกราช เหมือนกับที่ทำให้พม่าประสาธน์กันไม่ติดระหว่างรัฐบาลกับชนกลุ่มน้อยหรือไม่ เพราะอังกฤษรับปากว่าจะให้ชนกลุ่มต่าง ๆ ในพม่าแยกเป็นดินแดนปกครองตนเอง หลังจากได้รับเอกราชจากอังกฤษแล้ว แต่ปรากฏว่าไม่เป็นไปตามที่ไว้ จึงทำให้ชนกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ ไม่พอใจรัฐบาลพม่า เกิดการสู้รบเป็นระยะ ๆ ยุทธวิธีนี้เรียกว่า การแบ่งแยกและปกครอง (สจวร์ต โทราซียกุล, 2560) การปฏิบัติของอังกฤษต่ออินเดียและพม่าจึงมีลักษณะคล้ายกันอย่างมาก คือ การสร้างรอยร้าวให้ทะเลาะกัน จากนั้นเสนอให้แยกประเทศเพื่อมิให้เกิดความผาสุกหลังจากพ้นจากอาณานิคมของตนไปแล้ว

การแก้ไขปัญหานี้ ในเบื้องต้นคานธีไม่ยอมรับข้อเสนอของรัฐบาลอังกฤษ แต่หากไม่ยอมแบ่งแยกก็จะไม่ได้รับเอกราช ในที่สุดคานธีต้องยอมข้อเสนอดังกล่าวเพื่อความเป็นเอกราชและสิทธิอันชอบธรรมที่อินเดียจะพึงได้รับอย่างเต็มที่ การยอมรับประเด็นนี้จึงเป็นเหมือนชัยชนะทั้งสองฝ่ายที่เรียกว่า Win-win อังกฤษก็บรรลุข้อเสนอของตน อินเดียก็ได้เอกราช แต่ปัญหาที่ตามมา คือ การสูญเสียบุคคลผู้เป็นวีรบุรุษแห่งชาติไป เพราะหลังจากได้รับเอกราชแล้ว คานธีก็ถูกลอบสังหาร แต่การตายของคานธีเป็นเหมือนการเสียสละเพื่อชาติและชื่อของเขา ยังปรากฏอยู่ในใจของชาวอินเดียตลอดไป ธนบัตรอินเดียก็ยังคงปรากฏรูปภาพของเขาจนทุกวันนี้ บางทีการตายของคานธี อาจวิเคราะห์ได้ 2 ประเด็น คือ 1) ขั้วอำนาจทางการเมืองที่เสียผลประโยชน์อยู่เบื้องหลัง เพราะเห็นว่าคานธีเป็นแกนนำในการต่อต้านอังกฤษ เหมือนเป็นข้อแลกเปลี่ยนที่ว่า ต้องได้อย่างเสียอย่าง 2) ขั้วอำนาจทางศาสนาหัวรุนแรงอยู่เบื้องหลัง เพราะเห็นว่า เขาให้ความสำคัญกับศาสนาใดศาสนาหนึ่งมากเกินไป ซึ่งความจริงแล้วคานธีเป็นนักประนีประนอมขั้นหนึ่งที่ยอมรับและรวมคำสอนทุกศาสนามาปฏิบัติร่วมกัน จึงเป็นไปได้ยากที่เขาจะลำเอียงเข้าศาสนาใดศาสนาหนึ่ง ดังนั้น การได้รับเอกราชของอินเดียเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจก็จริง แต่มรดกกรรมของคานธีก็สร้างความสลดใจไม่น้อย กระนั้น การจากไปของอังกฤษก็ยังคงคุณูปการในการพัฒนาประเทศ เช่น ระบบวรรณะเจือจางลง การบริหารประเทศ การศึกษา

การใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ การกีฬา รวมถึงการแบ่งแยกดินแดนก็ทำให้เกิดประเทศมุสลิมที่มีการพัฒนาอย่างเต็มตัวทั้งปากีสถานและบังคลาเทศ คนมุสลิมในอินเดียราว 10 ล้านคนที่อพยพไปอยู่เขตปากีสถาน คนฮินดูในเขตปากีสถานประมาณ 10 ล้านคน เช่นเดียวกันที่อพยพไปอินเดีย ทั้งอินเดียและปากีสถานยังเป็นเพื่อนบ้านกันด้วยดี แต่ก็แข่งขันกันดล้นกับพินจันบัดนี้

4. องค์ความรู้ใหม่

จากประเด็นปัญหาที่กล่าวมา เป็นเพียงตัวอย่างปัญหาทางการเมืองที่สะท้อนปรัชญาการเมืองตะวันออกในประเทศอินเดีย หากนำจริยธรรมทางศาสนามาสังเคราะห์รวม จะเห็นประเด็นในเรื่องจริยธรรมทางการเมืองในตัวคานธี ดังนี้ ประเด็นแรก เรื่องการเอารัดเอาเปรียบ คานธีใช้ความสัตย์เป็นประเด็นต่อสู้ด้วยการหยั่งยึในความจริง (สัตยาเคราะห์) ด้วยการพูดจริงทำจริงเพื่อให้ได้รับผลจริง ในข้อนี้จะพบจริยธรรมทางการเมืองของคานธีเรื่องสัจจะ คือ “ความจริงใจ” ประเด็นที่สอง เรื่องความรุนแรง จะเป็นเหตุการณ์ที่แอฟริกาใต้หรืออินเดียก็ตาม โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เมืองอมฤตสระ มีปัญหาการทำร้ายประชาชนของรัฐบาลอังกฤษ คานธีต่อสู้กับความรุนแรงด้วยการไม่ใช้ความรุนแรงตอบ ข้อนี้จะเห็น “การรู้จักยับยั้งใจ” ไม่ให้เคียดแค้นอยากกระทำตอบในทางเสียหายต่อฝ่ายที่ทำร้ายพวกตน การฝึกฝนใจในข้อนี้คานธีได้มองฝ่ายทำร้ายตนว่า พวกเขาไม่ใช่ศัตรู และมองว่า พวกเขาจำเป็นต้องได้รับการปลดปล่อยหรือช่วยเหลือออกจากการเคียดแค้นชิงชังจากความรุนแรงที่ได้กระทำลงไป ประการที่สาม เรื่องการทำให้คนในชาติทะเลาะกัน โดยใช้หลักศาสนาเป็นประเด็นต่อรอง ผู้นำของชาวฮินดูเป็นพรรคองเกรส ขณะที่ผู้นำของชาวมุสลิมเป็นพวกสันนิบาตมุสลิม การประชุมหลายครั้งที่เมืองอมฤตสระมีหลายประเด็นที่นำไปสู่การแบ่งแยกประเทศ คานธีเคยเป็นผู้ประสานรอยร้าวและการทะเลาะกันของชาวฮินดูและชาวมุสลิมที่เมืองกัลลัตตา (เมืองหลวงเก่าของอินเดีย ก่อนย้ายเมืองหลวงไปที่กรุงเดลี ในปี พ.ศ. 2454) คานธีเดินทางไปห้ามไม่ให้พวกเขาทะเลาะกัน โดยการประกาศอดอาหารประท้วง กระทั่งทั้งสองฝ่ายหยุดทำร้ายกัน สิ่งที่คานธีใช้เป็นเครื่องมือเรียกร้องสันติครั้งนี้ คือ “ความอดทน” ต่อความยากลำบากทั้งทางกายและจิตใจ ประเด็นที่สี่ เรื่องการแบ่งแยกดินแดนเป็นฮินดูสถานและปากีสถาน ซึ่งเกิดการอพยพครั้งใหญ่ของประชาชน 2 ศาสนา ทำให้มีประเทศเกิดใหม่พร้อมกับการได้รับเอกราชของอีกประเทศ เหตุการณ์นี้เหมือนเป็นการแลกกับการสูญเสียวีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ การที่คานธีถูกลอบสังหารจึงเป็น “การเสียสละ” ตนเองด้วย

การเอาตนเป็นเดิมพัน ประเด็นปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมา ผู้เขียนขอสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาปรัชญาการเมืองกับจริยธรรมการปกครองของคานธี

ประเด็นปัญหา	รูปแบบการต่อสู้	วิธีการแก้ปัญหา	จริยธรรมการปกครอง	ผลที่ได้รับ
1) การเอารัดเอาเปรียบ	การเดินขบวน	การแสดงความจริงด้วยการต่อสู้แบบดื้อแพ่ง การไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย	สัจจะ (ความสัตย์จริง)	ได้รับเกียรติ (ชื่อเสียงดี เป็นที่นับถือ เชื้อมั่น)
2) ความรุนแรง	อหิงสา	การไม่ใช้ความรุนแรงตอบโต้ ด้วยการข่มความรู้สึกภายใน ไม่ให้ปะทุออกมา	ทมะ (ความข่มใจ)	สร้างปัญญา (มีปัญญาแก้ไข ปัญหาอย่างแยบยล)
3) การทะเลาะกัน	การอดอาหารประท้วง	การแสดงความเด็ดเดี่ยว การทรหดอย่างยิ่งยวดที่แสดงออกมาภายนอก	ขันติ (ความอดทน)	หาทรัพย์สินได้ (ได้รับทรัพย์ภายใน ที่ไม่มีหมด)
4) การแบ่งแยกประเทศ	การอุทิศตน	การเสียสละร่างกาย แม้รู้ว่าเสี่ยงต่อชีวิต และสุดท้ายก็เสียชีวิตเพราะเหตุการณ์ครั้งนี้	จาคะ (การเสียสละ-การให้โดยไม่หวังผลตอบแทน)	ชื่อใจมิตรสหายได้ (ผู้คนทั่วโลกแซ่ซ้องสรรเสริญ)

จากตารางนี้ จะเห็นหลักจริยธรรมการปกครองทั้งสิ้น เมื่อมองในมุมพุทธปรัชญาจัดเป็นหลักฆราวาสธรรม ดังเรื่องราวที่ว่า ครั้งหนึ่งอาฬวกยักษ์ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า "ควรทำอย่างไรจึงจะได้ปัญญา ทำอย่างไรจึงจะได้ทรัพย์ ทำอย่างไรจึงจะได้เกียรติ ทำอย่างไรจึงจะผูกใจหม่มิตรไว้ได้ และทำอย่างไรเมื่อดายแล้วจะไม่เศร้าโศก" (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 187) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระพุทธเจ้าตรัสตอบว่า การเชื่อฟังคำสอนพระอรหันต์ การไม่ประมาท การรู้จักพิจารณา และการตั้งใจฟังด้วยดีจนกว่าจะบรรลุพระนิพพานถือเป็นการได้ปัญญา การเป็นคนตรงต่อเวลาเอาธุระและมีความขยันจัดเป็นคนหาทรัพย์ได้ ความมี

สัจจะทำให้ได้รับเกียรติ การรู้จักให้เป็นการผูกใจมิตร ส่วนผู้มีสัจจะ ธรรมะ (ทมะ) อิติ (ขันติ) และจาคะจึงเป็นผู้ที่ตายไปแล้วจะไม่เศร้าโศก นอกจากนี้พระพุทธเจ้ายังตรัสให้คิดต่อว่า “เชิญท่านถามสมณพราหมณ์เหล่าอื่นดูเถิดว่า ‘ในโลกนี้ เหตุให้ได้เกียรติที่ยิ่งไปกว่าสัจจะก็ดี เหตุให้มีปัญญาที่ยิ่งไปกว่าทมะ (มุ่งเน้นการมีปัญญา) ก็ดี เหตุให้ผูกมิตรสหายไว้ได้ที่ยิ่งไปกว่า จาคะก็ดี เหตุให้หาทรัพย์ได้ที่ยิ่งไปกว่าขันติ (มุ่งเน้นวิริยะ) ก็ดี มีอยู่หรือไม่’” (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 25 ข้อ 188-191) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เมื่อสรุปถอดความจาก พุทธพจน์โดยวิเคราะห์ร่วมกับตาราง จะเห็นว่า 1) การแก้ปัญหาเรื่องการเอารัดเอาเปรียบ โดยวิธีเดินขบวนเป็นการแสดงความจริงใจ (สัจจะ) ในการต่อสู้ ผลที่ได้รับ ก็คือ เขาได้รับความเชื่อมั่น ได้รับเกียรติ (ชื่อเสียงดี) จากมวลชนเข้าร่วมต่อสู้มากมาย 2) การแก้ปัญหาเรื่องความรุนแรง โดยการใช้วิธีฮิงสาเป็นการแสดงความขมใจ (ทมะ) ยับยั้งความโกรธด้วยสติ รู้จักพิจารณาอย่างแยบยลในการแก้ปัญหา ผลที่ได้รับ คือ เป็นคนมีปัญญาแก้ไขปัญหาอย่างชาญฉลาดที่ไม่ต้องเสียเลือดเนื้อ 3) การแก้ปัญหาเรื่องการทะเลาะกัน โดยใช้วิธีอดอาหารประท้วง เป็นการแสดงความอดทน (ขันติ) ทั้งที่ต้องอดทนต่อความหิว (อิตติขันติ) อดทนต่อความเจ็บปวด (อธิวาสนขันติ) อดทนต่ออารมณ์ชั่ววูบทางใจ (สติขานขันติ) ผลที่ได้รับ คือ การรับทรัพย์ภายใน โดยเฉพาะบริวารทรัพย์อันมีค่าในการร่วมอุดมการณ์ของเขา 4) การแก้ปัญหาเรื่องแบ่งแยกประเทศ โดยการอุทิศตนเป็นการเสียสละ (จาคะ) ในชั้นปรมาตบารมี ผลที่ได้รับ คือ การชนะใจพวกพ้อง รวมถึงชนะใจคนทั่วโลกจนเป็นที่กล่าวขานกระทั่งปัจจุบัน

โดยสรุปแล้ว เป็นการสร้างเกียรติ สร้างปัญญา หาทรัพย์และมีคนนับญาติด้วย นอกจากนี้ ยังเป็นธรรมที่ทำให้ไม่เศร้าโศกหลังจากตายไปแล้ว หมายความว่า การถูกลอบสังหาร ไม่ได้ทำให้ชีวิตของคานธีว่างเปล่า เพราะการมีสัจจะ ทมะ ขันติและจาคะถือเป็นกุศลให้เข้าถึง สุตติภพ คือ การเข้าถึงพระเป็นเจ้าในทัศนะของเขา แม้ประชาชนผู้อยู่เบื้องหลังก็ภูมิใจที่ได้รับเอกราชในการต่อสู้ครั้งนี้ จริยธรรมที่กล่าวมานี้จึงเป็นเพียงตัวอย่างที่ปรากฏในตัวคานธีและมีอยู่ในปรัชญาการเมืองตะวันออก คานธีใช้หลักจริยธรรมเหล่านี้แก้ปัญหาการเมืองโดยมีขบวนการทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การอดอาหารประท้วง การไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย การเดินขบวน การใช้ผลิตภัณฑ์ที่ทำเอง รูปแบบการต่อสู้เหล่านี้หากสรุปเป็นคำกล่าวสั้น ๆ เรียกว่า ทฤษฎีสัตยาเคราะห์นั่นเอง

5. สรุป

ปัญหาปรัชญาการเมืองของคานธีที่กล่าวมา เป็นเพียงการนำเสนอปัญหาปรัชญาการเมือง ตะวันออกในบางประเด็น จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า คานธีได้นำปัญหาปรัชญาการเมืองที่มีลักษณะ เป็นนามธรรมให้กลายเป็นรูปธรรมด้วยการผสมผสานแนวคิดสองฟากโลก และนำหลักนิติศาสตร์ที่ได้ศึกษาหลอมรวมกับหลักรัฐศาสตร์ที่อังกฤษพยายามปลูกฝังให้กับอินเดีย ให้กลายเป็นแรงขับเคลื่อน การพิสูจน์ความจริงเรื่องทฤษฎีสัตยาเคราะห์จนประสบผลสำเร็จ หากมองในมุมผู้ที่ไม่ใช่ชาวอินเดีย และชาวอังกฤษ จะเห็นว่า ประเทศอังกฤษที่เป็นต้นแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยรูปแบบ หนึ่ง เมื่อนำระบอบการปกครองของตนมาใช้กับอินเดียสมัยล่าอาณานิคมนั้นก็ยังมีปัญหาอยู่มาก เช่น การออกกฎหมายอันไม่ชอบธรรม การเล็งผลประโยชน์ของตนเป็นหลัก ทำให้คานธีซึ่งไปเรียนรู้ หลักกฎหมายและระบอบการปกครองจากประเทศอังกฤษเองกลับมาเรียกร้องต่อสู้กับชนชาติอังกฤษ ในต่างแดน อาจเรียกตามสำนวนไทยว่า หนามยอกเอาหนามบ่ง เพราะเป็นการนำความรู้จากอังกฤษ มาสู้กับอังกฤษเอง หากมองในเชิงภาวะผู้นำ ถือว่าอังกฤษได้สร้างผู้นำทางการเมืองที่ให้เขาสามารถ กลับมานำประเทศตนเองได้

อย่างไรเสีย คานธีไม่ได้หยุดการเรียนรู้เพียงการศึกษาทฤษฎีจากตะวันตก เนื่องจากเขาได้ ฝึกภาคสนามในประเทศแอฟริกาใต้ กระทั่งพบปัญหาที่ต้องแก้ไข คือ ความไม่ชอบธรรมทางสังคม และการเมือง เมื่อกลับประเทศตนเองเขาก็นำหลักทฤษฎีและหลักปฏิบัติการจริงมาใช้ ดังประเด็น ปัญหาทั้งสี่ที่กล่าวมา เป็นการต่อสู้ที่เดิมพันด้วยชีวิต สิ่งที่คานธีได้นำประยุกต์ใช้นอกจากจะเป็นการ ผสมผสานระหว่างนิติศาสตร์กับรัฐศาสตร์แล้ว ยังเป็นการผสมกลมกลืนระหว่างหลักธรรมกับหลัก วินัย (ศีล, ข้อห้าม) ทางศาสนา หลักธรรมมีลักษณะสอดคล้องกับรัฐศาสตร์ เช่น หลักธรรมเรื่อง สัจจะ อหิงสา หรือการอุทิศตนที่เขานำไปปรับใช้กับการเดินขบวนหรือการขับเคลื่อนทางการเมืองที่ ต้องมีการยืดหยุ่นตามสถานการณ์ ส่วนหลักวินัยสอดคล้องกับนิติศาสตร์ เช่น การรักษาศีล พรหมจรรย์หรือการเว้นจากชีวิตคู่ครอง รวมถึงการอดอาหารประท้วงที่เขานำไปปรับใช้อย่างเด็ด เดี่ยวกับการดื้อแพ่งหรือการไม่ยอมปฏิบัติตามกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม และสิ่งที่สำคัญที่สุด ก็คือ การ รู้จักประยุกต์ระบอบการเมืองทางตะวันตกกับจริยธรรมทางศาสนาตะวันออกเข้าด้วยกัน โดยมองว่า การเมืองกับศาสนาเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกัน ดังคำกล่าวของเขาที่ว่า “ข้าพเจ้าพูดได้อย่างไม่รีรอและ ด้วยความเต็มใจเต็มใจเป็นที่สุดว่า ผู้ที่พูดว่าศาสนาไม่เกี่ยวข้องกับการเมืองนั้น เป็นผู้ที่ไม่ทราบ ความหมายของคำว่า ศาสนา” (มหาตมะ คานธี, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ อย่างมากในเรื่องธัมมิกสังคมนิยม อันเป็นเรื่องของการถือธรรมะหรือความถูกต้องเป็นใหญ่ที่เรียกว่า

ฮัมมาธิปไตย เป็นเครื่องกำกับทุกระบบการปกครอง ไม่ว่าจะเป็นประชาธิปไตยหรือคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะปัญหาปรัชญาการเมืองของคานธีทั้งสี่ข้อที่สะท้อนหลักธรรมเรื่องฆราวาสธรรมอย่างเห็นชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

- จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์. (2525). *ประวัติแนวคิดทางสังคม (History of Social Thought)*. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.
- ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2560). *ปรัชญาการเมือง*. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2563). *ฮัมมิกสังคมนิยมของพุทธทาสภิกขุ/กลุ่มพุทธทาสศึกษา*. สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2563, จาก http://www.buddhadasa.org/files/pdf/B_pdf/all/all12.pdf
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่ม 20, 25*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาตมะ คานธี, เขียน. กรุณา กุศลาสัย, แปล. (2562). *ข้าพเจ้าทดลองความจริง : อัตชีวประวัติของมหาตมะ คานธี*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : สถานทูตอินเดีย.
- เรื่อบ เมืองมัน. (2536). *มหาตมะ คานธี กับการพยายามแก้ไขปัญหความขัดแย้งระหว่างฮินดูกับมุสลิม*. กรุงเทพมหานคร : อาศรมวัฒนธรรมไทย-ภารต.
- สุรัตน์ โหราชัยกุล. (2560). *15 สิงหาคม 1947 วันเอกราชอินเดียอันชื่นชม*. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2563, จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9600000089131>
- Afzal, M. R. (2014). *A History of the All-India Muslim League 1906-1947*. Oxford : Oxford University Press.
- Ahmed, A S. (1997). *Jinnah, Pakistan, and Islamic Identity: The Search for Saladin*. London : Routledge.
- Durant, W. (2006). *The Story of Philosophy*. New York : Pocket Books.
- Gandhi, M. K. (1968). *Satyagraha in South Africa : The Selected Works of Mahatma Gandhi*. Vol. II. Ahmedabad : Jitendra T. Desai Navajivan Publishing House.

Indian National Congress. (2018). *The Khilafat Movement : A Landmark Movement in India's Journey to Freedom*. Retrieved 30 April 2020, from <https://www.inc.in/en/in-focus/the-khilafat-movement-a-landmark-movement-in-indias-journey-to-freedom>

Prasad, R. (1949). *Satyagraha in Champaran*. Ahmedabad : Navajivan P.